

marija barbieri **BIRGIT NILSSON** (1918.-2005.)

Prije stotinu godina rodila se jedna od najvećih umjetnica operne scene XX. stoljeća - čudesna Šveđanka Birgit Nilsson. Naslijedila je Norvežanku Kirsten Flagstad kao pojam Izolde i drugih Wagnerovih dramskih heroína, a njima je dodala Puccinijevu Turandot i Straussovou Elektru. No počeci njezine karijere nisu dali naslutiti da će se razviti u pjevačicu takvog formata. Prije bi se moglo reći da je bila otpisana. Sama je govorila da je imala loše učitelje koji su je gotovo uništili.

Märta Birgit Svensson rođena je 17. svibnja 1918. godine u Västra Karupu u Skåneu, stotinu kilometara sjeverno od Malmöa, u južnoj Švedskoj, 600 kilometara udaljenom od Stockholma. Seljačko dijete, pomagala je ocu na farmi i pjevušila, ali nije ni slutila da će se posvetiti pjevanju. S godinama je njezin glas postajao sve veći i snažniji, i naposljetku je na nagovor prijatelja a uz majčinu pomoć uspjela privoljeti oca da je pošalje na školovanje u Stockholm. Imala je 19 godina, nešto malo glazbenoga znanja što ga je uspjela steći u mjesnom zboru u Karupu i na satovima glasovira, i mnogo hrabrosti. Na audiciji za Stockholmski konzervatorij, točnije Muzičko-dramsku školu, otpjevala je molitvu Elizabete iz Wagnerova „Tannhäusera“ i bila primljena. Dobila je stipendiju Christine Nilsson (1843.-1921.), glasovite švedske sopranistice prošlih dana. Diplomirala je s

odličnim uspjehom i debitirala 1946. kao Agatha u „Strijelcu vilenjaku“. Debi u Weberovoj operi nije bio uspješan, ali istančano uho dirigenta Fritza Buscha naslutilo je u debitantici golem potencijal i uzeo ju je „pod svoje“. Od tada, uloge je spremala s dirigentima, a pjevačku tehniku, kojoj su se svi divili, razradila je sama. Da je na pravom putu, dokazao je već njezin prvi sljedeći nastup - iznimno zahtjevna uloga Verdijeve Lady Macbeth. Ulogom Lady Macbeth 1947. godine pod Buschovim ravnanjem njezin pjevački put krenuo je uzlaznom putanjom i nije upoznao padova. Otkriven je jedinstven dramski sopran raskošne ljepote, prirodne snage i fenomenalnog opsega - od dubokog F do visokog Des.

Nastupom na festivalu u Glyndenbourneu 1951. godine u ulozi Elektre u Mozartovu „Idomeneu“ Birgit Nilsson počela je sjajnu karijeru vodećeg dramskog soprana vremena. Ulogom Elze u „Lohengrinu“ počela je 1954. godine sudjelovati na Bayreuthskim svečanim igrama i ubrzo postala vodeći wagnerijanski sopran, pojam za Izoldu u „Tristanu i Izoldi“ i Brünnhildu u „Prstenu Nibelunga“. Samo Izoldu pjevala je 208 puta!

Iznenadujuće za wagnerijanku, pogotovu onu *težeg* karaktera koja se ipak ponajprije oslanja na snagu i izdržljivost svog vokalnog instrumenta, Birgit Nilsson je njime toliko vladala da ga je mogla *olakšati*, obogatiti koloraturama i postizati fine dinamičke nijanse. Taj njezin čudesan glas, poput trublje zvonak i snažan bio je istodobno i podatan. Blistavih i sigurnih visina uz naglašenu muzikalnost i izvrsnu pjevačku tehniku koja joj je omogućavala bogatu paletu dinamičkih

nijansi od mekih piana do intenzivnog fortea, dopuštao joj je širok izbor repertoara. Nije se ograničila isključivo na nastupe u Wagnerovim djelima iako su ona bila središnja u njezinu repertoaru. Tako je nakon Mozartove Elektre pjevala Donnu Annu u „Don Giovanniju“ na festivalu Maggio Musicale Fiorentino. Njezin se repertoar bogatio ulogama raznih autora i raznolikih zahtjeva pa je uz Brünnhildu u „Siegfriedu“, Sieglindu u „Walküri“ i Veneru u „Tannhäuseru“ pjevala Aidu, Ameliju u „Krabuljnom plesu“, Toscu, Maršalicu u „Kavaliru s ružom“, Lizu u „Pikovoj dami“. Bila je vrhunski interpret Puccinijeve Turandot i Beethovenove Leonore u „Fideliju“. Upravo te dvije uloge dramski soprani najčešće pjevaju istom dinamikom, no velika umjetnica Birgit Nilsson nijansirala ih je i bogatila u izrazu. Turandot - jednu od svojih najfascinantnijih uloga - pjevala je na otvorenju sezone u milanskoj Scali 1958. godine. Bila je njezin neponovljiv interpret, u njoj je naglasila tajanstvenost lika, njegovu prividnu ledenu bezosjećajnost ali u preobrazbi u finalu i toplinu. Ona i Franco Corelli, oboje sjajnih glasova blistavih visina, ostat će zapamćeni kao idealni, nenadmašivi i nedosegnuti protagonisti te Puccinijeve opere.

Prigodom jednog nastupa Birgit Nilsson u Scali slavni talijanski pjesnik Eugenio Montale napisao je: „*Napokon, evo pjevačice koja ne poznaje ekstravagancije. Evo jedne revne i poštene službenice operne umjetnosti.*“ Birgit Nilsson je na to skromno uzvratila kako se samo trudi što bolje i vjernije reproducirati ono što su stvorili veliki

skladatelji. Skromnost i želja da pomogne krasile su ovu veliku umjetnicu. Krasila ju je i prirodnost, prirodnost pjevačke tehnike koja joj je omogućila dugu i bogatu karijeru i prirodnost u odnosu prema ljudima. Krasila ju je i visoka profesionalnost te smisao za humor i čelično zdravlje, što ju je činilo pouzdanom suradnicom i omiljenom partnericom. Cijelog je života sačuvala smisao za humor i zdrav razum. Držala se majčina savjeta: „*Stoji čvrsto na zemlji pa ako padneš neće te toliko boljeti.*“

Birgit Nilsson doista je stajala čvrsto na zemlji i njezin je glas ostao netaknut do kraja karijere. Ono što je za druge pjevačice bio napor, za nju je bilo tek pjevanje s lakoćom bez i najmanjeg napora glasnica. Svojim „fantastičnim glasom“, kako je Georg Solti, jedan od dirigenata s kojim je često surađivala, nazvao njezin jedinstven instrument, Birgit Nilsson ostvarila je neke od najzahtjevnijih opernih likova. Nakon Straussove Salome slijedila je njegoa paklena Elektra. Nakon Elektre pjevala je još težu ulogu - Barakovu ženu u „Ženi bez sjene“. Posebno je voljela Brünnhildu u „Sumraku bogova“. Brünnhildom u cijelom „Prstenu Nibelunga“ godine 1959. postigla je jedan od svojih najvećih uspjeha u londonskom Covent Gardenu. Uspoređivali su je sa slavnom Kirsten Flagstad, a u sjećanje se dozivala i naša Milka Trnina. Jedan je kritičar između ostalog napisao: „*Najveći doživljaj večeri, naravno, uz izvanredno dirigiranje Rudolfa Kempea, bila je Brünnhilda Birgit Nilsson. Ona je pjevala divno, s točnom*

mjerom snage i svim finesama koje uloga zahtijeva. Njezina je intonacija uvijek bila savršeno čista, a ton blistave ljepote.“

Suvišno je spomenuti da je bila jedna od najvećih - ako ne i najveća - zvijezda operne scene svojega vremena i draga gošća najvećih svjetskih opernih kuća. Samo u Metropolitanu nastupila je 223 puta a u Bečkoj državnoj operi i s njezinim orkestrom Bečkom filarmonijom 232 puta.

U svojoj domovini Švedskoj Birgit Nilsson bila je pojam. Što je ona za svoju zemlju značila najbolje govori priznanje koje je dobila godine 1982. za 35. godišnjicu umjetničkog djelovanja - Zlatnu medalju, koja se dodjeljuje samo uz jednoglasnost svih članova vlade. Bila je prva žena kojoj je pripalo to priznanje, a kad ga je dobila i bila je jedna od dvoje živućih Šveđana koji su ga imali. Njezin lik otisnut je i na prigodnoj poštanskoj marki.

S Birgit Nilsson povezano je i nekoliko naših umjetnika kojima je bila draga i dragocjena suradnica. Tomislav Neralić s njom je često nastupao u Wagnerovim djelima. Biserka Cvejić s njom je pjevala prvi put u Bečkoj državnoj operi i u Metropolitanu, oba puta u „Aidi“. Berislav Klobučar, u to doba direktor Opere u Stockholmu, dirigirao joj je 1977. godine prigodom proslave 30. obljetnice umjetničkog djelovanja u ulozi Izolde.

Birgit Nilsson povukla se sa scene 1984. godine. Umrla je na Božić 2005. u Bjärlovu, malom selu pokraj Kristianstada u Skåneu, pokrajini u kojoj se i rodila.

